

בשדה חמ"ד

א-ב

תשרי — מרחשון תש"מ
שנת העשרים ושלוש

שער צ

ספריה צרכנית

רח עד שאול הצלר 25
תל אביב 2016

קיימת ת"א, מחלקת התרבות
תסמריה ע"ש הרמב"ם

בטאון
ארגון
המורים
הדתיים
בישראל

חיבת בחינוך הילדים למצוות; ואכן, יש פוסקים הסוברים כך, גם במישור זה של דיון משפטי (ראה רש"י למסכת חגיגה דף ב' עמ' א, דיבור המתחיל: איזהו קטן). מה גם שבפועל מצוייה היא האשה במחיצת הילדים יותר מאשר האב. ופירוש הדברים הוא, שמוותית-הראייה הקולקטיבית, הרי האשה מצופה להיות הסוכן הסוציאליטורי של "עם-ישראל", והאב הוא כאן רק... עור כנגדה... ואין זו הגזמה!...

אמור מעתה ש, הסוציולוגיה הנשית" המיוחדת הזאת משקיפה על האשה מהיבטים שונים ומגוונים, החל מן ההיבט המעמדי-אינטלקטואלי-אישי וגמור בהיבט החינוכי והלאומי-חברתי. האשה — כמו גם האיש — נדרשים למזג או לאזן בין פיתוח וטיפוח האגני-העצמי-האישי שלהם לבין העמדתו לשירות עם-ישראל בדרך של "השקעה" חינוכית ומחנכת בבנין התא המשפחתי, לתפארת עם-ישראל ותורת-ישראל. תודעה זו עוברת או מועברת לזוג היהודי דרך המדיום של תורת ה' ומצוותיו שבהן קודשנו. כל הפרעה במדיום זה פירושה הרס-בית, או, גרוע מזה — אש-שריפה:

„דרש רבי עקיבא: איש ואשה, זכו — שכינה ביניהם; לא זכו — אש אוכלתם“.

דורשי רשומות הסבירו כידוע את דרשתו זו של רבי עקיבא מתוך אותיות המלים „איש-אשה“, שכן ה„אשה“ נטלה משמו של הקב"ה את האות „ה“, וה„איש“ נטל משמו של הקב"ה את האות „י“; טול מהם שתי אותיות אלו וקיבלת — „אש“; הטל ביניהם את שתי האותיות הללו, וראית — „שכינה ביניהם“... יהי רצון שנהיה ראויים כי תשרה בינינו!

„דרכם של רש"י (ונכדו) הרשב"ם“

עפ"י פירוש הרשב"ם ל„חזקת הבתים“ ופירוש „רש"י“ למקבילות

1. פרשנות

א. סגנון
מפרש התלמוד, על כרחו, מוכרח הוא, להשתמש בפלפול ולהראות את הלומד, במלחמתה של תורה, כדי לעמוד על בוריה ועל עיקרה.
לא כן „רש"י“. פשטותו ובהירות נפשו, נשתקפו בצחות סגנונו, הצלול, הקרוב להבנתם של פשוטי פשוטים. סגנונו טהור, זך וצנוע, כלבו הטהור, המלא ענוה, וכפשטות סגנונו כן דיוקו. הקדמונים, כבר הכירו, שדקדק מאד בלשונו, שרמזו חדושים בשינוי אות. אבל אין הברור, לוקה בשביל קצורו. כגון¹: מעושה. בחזקה. במלה אחת, פירש רש"י את הענין. מה שאין כן „הרשב"ם“. שהיה צריך לפרש את אותו פירוש, באריכות לשון; גט המעושה². שכופין אותו לבעל להוציא. אם בישראל הוא כשר שכפוהו ישראל.
כמוכ"ר רש"י פרש כל דבור לעצמו. ושום דבור לא נזנח ולא נעזב. הוא פרש את הענין, בתוך הפרטים, ואת כל פרט, בתוך חלק של הכלל. והסוגיא תצטרף, כמעט מאליה, במוח הלומד, המתנהל על ידו מדבור לדבור. וההבנה כאלו מעצמו, באה לו ונהנה, הנאת החידוש ותענוג היצירה. בהרגישו את התהוות ההשגה ברוחו, כגון: חושלא, שעורין קלופין לאו מידי הוא דעביד לאושולי וכו'³, שאין אדם מכשיר ומשאל עזים שלו הלכך, יכול לטעון לקוחין הן בידי, היכא דאין עדים שאספם מרשותן של בעליהן.
את השלוב, היפה הזה, בין הקטע שבגמרא לבין הפירוש. זה חסר אצל „הרשב"ם“. הוא אמנם פרש בפרוטרוט. אך אין הוא מתנהל עם הלומד, כפי שעושה סבו רש"י. אלא הכל מעורבב וכבד. ונכון הוא זה שמספרים: שרש"י הזקן, שקל, את פירוש „הרשב"ם“ בכפיו. ואמר שידיו כבדו מלהרימם, כפי שאנו רואים במקבילה: הני עזי דאכלו חושלא⁴. שעורים קלופים שנכנסו בשדה וראו אותה תבואה השטוחה שם לשמש וקיימא לן שן מועדת היא לעולם. וכי הויא ברשות הניזוק נזק שלם משלמת. ואין עדים מעידין מה אכלו מעט או הרבה וטוען בעל השדה כי הרבה אכלו יותר מכדי דמיהן של עזים הללו יכול לטעון עד כדי דמיהן של עזים מאי טעמא מידי דיכול למימר בעל השדה לקוחין הן בידי דבא תפיס באו ומהימן. כי קאמר נמי כך וכך אכלו מהימן וקיימא לן באי מהימן בשבועה. אבל בטפי מכדי דמיהן דליכא מיבו לא מהימן אלא כעדים.

כאשר הלומד, קורא את הדברים, הם תלושים מהקטע שבגמרא, כפי שראינו במקבילה הנ"ל. אנו קוראים: „שעורים קלופים שנכנסו בשדה וראו...“ ואלו הכוונה היא: חושלא — שעורים קלופים. ואלו ההמשך שייך לעזים, בדיוק כפי שרש"י פירש בתשובת בין הקטע והביאור.

- 1. גטין דף פח' ע"ב.
- 2. בבא בתרא דף מח ע"א.
- 3. ב"מ דף קטו' ע"א.
- 4. ב"ב דף לו' ע"א.

גם בפירושו, בענינים, הנתלה במלים ובדבורים, פרש רש"י את הענין, רק עד כמה, פרושו, נחוץ ללומד, באותה נקודה. לא הקדים, מה שאפשר לאחור. ולא אחר מה שדרוש להקדים. לא העמיס על הלומד ידיעות שלא במקומן. לומר לו: „הנה פרשתי ונקוט כלל זה בידך“. כגון: סקריקון⁵. עכ"ם רוצח שנותן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו ואומר לו שא קרקע זו ואל תמיתני.

כמו"כ, נתן ללומד בכל דבור, ממש אותה ידיעה, הדרושה לא פחות ולא יותר, כגון: איני ניוזנת משלך ואיני עושה לך כלום אלא לעצמי⁶.

לעומתו, אצל „הרשב"ם" כפי שנראה במקבילה, מביא דברים באריכות לשון, הרבה ענינים, אשר מכבידים על הבנתו של הקורא. כגון: כדרב הונא אמר רב כלומר מתקנת מזונות שהבעל נותן לאשה היו עסוקים בבית המדרש⁷. והוא נוטל מלאכת ידיה תחתיה ועל זה אמר רבא כגון זאת התקנה שתקנו חכמים מזונות האשה לטובתה אם אומרת אי אפשרי בתקנת חכמים בזה התקנה שתקנו לטובתו. דהא לדידי אינה טובה. דמלאכת ידי עדיף על מזונותי. אזון משלי ואעשה מלאכה לעצמי שומעין לה ואתא לאשמעינן כרב הונא אמר רב שיכולה וכו' וכו'.

לסכום, נוכל לומר, שראינו את ההבדלים בין סגנונו של רש"י, שהוא קצר וקולע, שכל מחשבותיו ברורות הן, כממשיות נגד עיניו. וכאשר מפרש לך מלה, והנה הענין מתחוויר ומתברר, עד שהסוגיה, נגולה כשמלה לפניו.

ואילו סגנונו של „הרשב"ם" חסר הרבה מן הבהירות. וניכרים בו עקבות פלפולים של בעלי התוספות. מרחיב את הדיון בענינים החורגים ממסגרת הסוגיה במקום.

ב. פירוש המשנה

פרוש המשנה בתוך המשך פרוש התלמוד ידרוש אמנות, פרשנית מרובה מן המפרש. כל דברי התלמוד, כלולים, או נתלים במשנה. והבנת התלמוד, מתפתחת בתוך משא ומתן. רש"י, פרש את המשנה במקומה, רק כדי צורך הלומד. שתוכל המשנה, להעשות לו, לבסיס. לדברי התלמוד, שאחר זה, כגון: הגזול ומאכיל והניח לפניהם או שהניח לפניהם הגזילה קיימת פטורים מלשלם בגמרא מפרש טעמא⁸.

לעומתו, הרשב"ם, מנסה לדחוס את כל פירוש המשנה, כפי מסקנתה ופירושה, של הגמרא, כפי שאנו רואים במקבילה: דתנן הגזול וכו'⁹ וכל כך מעיד דלא נוגע בעדותו הוא ומאכיל את בניו אף על פי שנהגו בניו עצמן מן הגזילה פטורין, דאינהו לא גזול מידי והניח לפניהם כלומר או שהניח לפניהם גזילה קיימת. לאחר מותו פטורין דקנייה ביאוש ששינוי רשות. אי נמי כשאכלום כדמוקי לה התם.

כאן, ראינו, כיצד הרשב"ם, עלה על מוקשים, בפרשו את המשנה. כי זה דבר קשה, ביותר. מכיוון שהצורה של פרוש, תתפרק לרגלי רבוי, התוכן, שמצא התלמוד בתוך המשנה.

ג. פרוש מלים

פרוש כל מלה, מותנה מן הענין. ויש למלה צביון וגוון מיוחד. בכל סוגיה, לא עברית וארמית, סתם, על מפרש התלמוד לדעת כי אם העברית תצוה הארמות של התלמוד.

5. גטין נה' ע"ב.

6. (ב"ב דף מט' ע"ב) כתובות דף נח' ע"ב.

7. ב"ב דף מט' ע"ב.

8. ב"ב דף קיא' ע"ב.

9. ב"ב דף מד' ע"א.

נשים לב, באיזה אופן פרש רש"י מלים. לא עקם הרבה תבות. ובאר את המלה באור מספיק. בדוגמאות שנביא, נראה שרש"י הפריד בין פרוש המלות ובין פרוש התוכן. פרש תחילה את המלה לעצמה ורק אחר כך פרש את הדבור מצד ענינו.

כמו"כ, מלבד, הפירושו, למלים קשות היה הדמוי, כלי אומנותו העיקרי לפרש מלים סתומות. תועלתו ללומד, רבה, שיראה את קשור המלים, במקום אחר. מובן, שהדמוי מלשון המקרא קרוב ביותר. כמו: נסכא¹⁰. התיכת כסף מותך לשון „הפסל נסך חרש" ¹¹ חטפי ודידי חטפי וכו'. וכן הגודרות¹². בהמה דקה על שם „גדרות צאן" ¹³ אין להן חוקה, וכו'.

רש"י אף מפרש מלים בארמית. כגון: חושלא¹⁴. שעורין קלופין. וכן משיפולא¹⁵. מקום מושב האילן עד תהומו.

לעומתו, הרשב"ם, כפי שנראה במקבילות הנ"ל, אין אצלו, מקום לפרוש המלות, כי קשה להפסיק את הענין ולבאר מלה באמצע.

במקבילה הראשונה, אין הרשב"ם, מפרש כלל, את המלה „נסכא" ¹⁶. ואילו — במקבילה השניה הוא אמנם מפרש את המלה אך אינו מפריד. הוא אמנם, מפרש את המלה אך אינו מפריד בין פירוש המלה, לבין פירוש הענין הגודרות¹⁷ אין להן חוקה גודרות צאן וכל דבר המהלך בדרכים ובשווקים שיכול לומר מעצמו נכנס או אתה הכנסתו לבייתך וכו'.

ואלו במקבילה השלישית, רואים אנו, כיצד אין ההפרדה, בין פרוש מלים, לפרוש בענין, משיבש את הסגנון. הנהו עיזי דאכלו חושלא¹⁸ שעורים קלופים שנכנסו בשדה וראו אותה תבואה וכו' הקורא עשוי לטעות ולקרוא כאלו השעורים הקלופים נכנסו לשדה ולא העיזים שנכנסו לשדה. כי כך קוראים את הדברים.

הרשב"ם, משתמש לביאור המלה, בתרגום קנו ליה הלוקח לקרקע¹⁹, משיפולא עד תהומא. שוליו²⁰ מתרגמינן „שיפולוהי", כלומר כל הקרקע בשולי האילן, דהיינו שפת הקרקע עד תהום.

כאן, אנו רואים, כיצד הרשב"ם מתקשה להסביר את הענין. בתחילה, מביא את התרגום אחר כך, מביא ביאור לתרגום, וגם זה לא מספיק. כנראה, הרשב"ם, מרגיש, שהענין עדיין לא ברור. על כן, מביא להבהרה, את המלים הפשוטות והבהירות של סבו רש"י.

ד. פרוש מלים כלליות

יש מלים, הדורשות זהירות יתירה מאת המפרש, שבבחינת מה אינן שייכות על פרוש המלות. מלים מלאכותיות תדרושנה שימת לב, שלא לפרשן כפשוטן. בעוד, שהן ביטוי מלאכותי, ופרוש מוטעה ישבש את ההשקפה הכללית ואת פרוש כללי התלמוד.

10. שבועות לב' ע"ב.

11. ישעיה מ'.

12. כתובות סז' ע"ב.

13. במדבר לב'.

14. ב"מ קטו' ע"א.

15. ערכין יד' ע"ב.

16. ב"ב לב' ע"ב.

17. ב"ב לו' ע"א.

18. ב"ב לו' ע"א.

19. שמות כח'.

20. ב"ב לו' ע"ב.

רש"י, פרש, מלים כאלה בכל הראוי. כגון: שיש להם, "אחריות"²¹. היינו קרקעות ש, "אחריות" כל אדם הלווה והנושה בחבירו עליהן. לפי שקיימין ועומדין לפיכך נסמכין עליהם.

לעומתו, הרשב"ם כלל וכלל אינו מפרש, ואינו מתייחס למלים כאלה. הוא כאלו מתעלם. כפי שנראה במקבילה. מי לא תנן נוקא סלקא נכסים שיש להן אחריות וכו'²² וקא סלקא דעתך דאפלו בשטר מכירה קאמר דקני בלא נתינת מעות דכיון דכתב לו שטר מכירה אין יכולין עוד לחזור זה בזה. ומעות חייב לו הלוקח למוכר.

ה. בלעז

אחד מכלי אומנותו של רש"י בפרוש המלים, הם הלועזין. שתרגם כמה מלים קשות בלע"ז. שקבל במסורת מרביתו ומקונטרסין קודמים. ושחדש גם מסברתו כגון: התיר לו מנעלו העבד ללוקח גרדו גראטר²³ בלע"ז.

לעומתו, הרשב"ם, אין הוא משתמש כלל בלע"ז. כפי שנראה במקבילה; כיצד בחוקה²⁴ אעבד כנעני דתנן בקדושין שנקנה בחוקה קאי. נעל לו עבד לרבו ששימש העבד לרבו הוא חוקה וכן כולן. אף הציע מצעות ששמשו בקרקע קנה. והנעילו נעל לו מנעלו דרישא ואגב שיטפא דהלבישו אמר נמי הנעילו. "גרדו" כמו ויקח לו חרש להתגרד וכו'.

הרשב"ם, אמנם מצא שהמלה גרדו, היא קשה לפירוש, על כן נאלץ, לחפש איפה המלה "גרדו" נמצאת. ומצא אותה, בספר איוב. אך בלעז היה זר ורחוק לרשב"ם.

ו. השמוש במלה: "כלומר"

סכנה גדולה למפרש שיחליף את הרעיונות ברמזים, המובנים רק לו ולגדולים שכמותו. רש"י, ניצל מאבן נגף זה, שרוב גדולי התלמוד נכשלו בו. לפעמים, אמנם הוכרח, אף הוא להשתמש בחלוף הרעיונות. אולם אז, לא שכח, גם, שלא נועד פרושו, רק לגדולי התלמודיים. ולכן, באר גם את הרמז.

כלי שמוש מיוחד ברא לו, לצורך זה את המלה: "כלומר", ויפרשנה בקצור. כגון: אפותיקי²⁵. אפה תהא קאי. "כלומר" מזה יהא לך פרעון.

וטוב עשה רש"י, שאלמלי היה מפרש רק את המלה, כשהיא לעצמה, עדיין לא היינו יודעים, על ידה, את הענין. ואלמלי היה, מסביר את הענין. היתה ההסברה תלויה באויר.

כך עשה הרשב"ם במקבילה. הוא רק פרש את המלה, "אפותיקי" ואילו את הענין לא הסביר. ולפי ענינת דעת, פירושו לקוי, כי אינני יכול להבין את הענין, על-ידי פירוש המלה.

אפותיקי²⁶. פה תהא קאי.

אך במקום אחר, הרשב"ם משתמש בשתי מלים, לביאור ולפירוש והן: א) "כלומר",

ב) "דהיינו", כגון: קני ליה הלוקח לקרקע — משיפולא עד תהומא²⁷. שוליו מתרגמינן שיפולוהי. "כלומר" כל הקרקע. בשולי האילן, "דהיינו" שפת הקרקע עד תהום של קרקע.

21. קדושין כב' ע"ב.
22. ב"ב נא' ע"א.
23. קדושין כב' ע"ב.
24. ב"ב נג' ע"ב.
25. ב"ב יא' ע"ב.
26. ב"ב מד' ע"ב.
27. ב"ב לו' ע"ב.

אך קשה לדעת אם שתי המלים הללו מהוות כלי שימוש לרשב"ם לפירוט ולביאור "רמזים". ככל התלמוד (במקומות שישנו פירוש רשב"ם) או יתכן שמשמש גם במלים אחרות.

2. ביאור היסטורי

על הביאור, ההיסטורי, לפרש את הדברים, המתפרשים מתוך כוח תקופתם, מתוך מסיבותיהם בתולדותיות, ולספק ללומד את כל הידיעות הנחוצות לו. אולם הדרישה העיקרית של הביאור, "ההיסטורי", הוא לשמור על הצורה, ההיסטורית, על פי התקופה, שלא ימחה. רש"י לא חטא, אף פעם, נגד רוח התקופה התלמודית. לא פירש דברים מן התלמוד, באופן שלא יתכנו בתקופתו.

את ידיעותיו שאב רש"י, בעיקר, מתוך התלמוד, עד כמה שאפשר לשאבן מכאן. מקורות אחרים לעזר לא היו אז ולא יכול להסתייע במה שאין לו. על מפרש התלמוד לבאר מאורעות היסטוריים, הרמזים בתלמוד. כגון: לא יסוד אדם את ביתו בסיד לאחר חורבן משום אבילות של ירושלים²⁸.

וכן, באושא התקינו²⁹, כשהיתה סנהדרין באושא שגלתה וישבה שם סנהדרי גדולה. הביאור ההיסטורי, ידרוש את פרוש שמות הכלים וצורותיהם. מנהגי תקופות, שעברו תכונות הארצות. כל אלה ידיעות ארכיאולוגיות, שאינן נקנות, אלא בחקירה מרובה. בהרבה מקורות ורים. ועל הארכיאולוגים להכינם למפרש. בימיו של רש"י לא היתה, כמובן, חקירה ארכיאולוגית בעולם, ואת הדרישה המדעית הזאת, לא יכול למלאותה, ואף שרוב הביאורים הארכיאולוגיים הנמצאים בפירושו, הם יותר עדות למצב הדברים בימיו. הם מתורגמים ביאליא של זמן התלמוד ללומד. היודע את הענינים בזמנו. והרבה פעמים, ידיעות אלה אינן מעלות ואינן מורידות להבנת הענין. כגון: בקוטרא עשן בבית הכסא שעל גבי קרקע ונראה לעינים³⁰. שכך היו בתי כסאות שלהן.

ידיעותיו היו שונות. חכמי התקופות ההן, לא שאבו השכלתם הכללית מתוך הקלף. כי אם מתוך החיים. אדם שראה הרבה ושמע הרבה וידע איך לראות רכש הרבה ידיעה. הרבה דעת חיים, ודעת אנשים ומדינות. ספרות בשפה זרה לא היתה כלל במציאות בעבור רש"י. מה שיכלה הספרות העברית המצויה בצרפת לתת, במקצוע זה קלט. ומתוך לימודיו, התלמודיים ידע לברר ידיעות כלליות, אף אחרים, קראו בתלמוד ומדרשות, ולא מצאו שם מה שמצא רש"י. ותעניינותו מקפת ביותר. וכשרון התבוננותו, גדול ושם לבו לדעת ולראות הכל. בעיר מולדתו ובערי אבותיו. ראה אמנם עולם מלא של מסחר וחיים. אלא אחרים, בדורו אף הם ראו ולא ידעו, להתבונן כמותו. וישנם כאלה שלא התענינו במה שסביבתם. כזה היה הרשב"ם, שבאמת מסופר עליו שתמיד היו עיניו כלפי מטה, עד שפעם היה נדרס, על ידי כרכרה ורק אחיו ר"ת, הצילו. ולכן אינו מתייחס הרשב"ם ואינו מביא כלל ביאור היסטורי.

3. פסקנות

הביאור הלימודי יביא על נקלה לפסק הלכה. בתוך הפירוש. לא כן רש"י בפרשו את הסוגיא בדיבוריה, לא יצא מגדר המפרש. פסוקים בתוך הפרוש, הם על כרחם כדברי נבואה. שהרי, אי אפשר למפרש לצרף הסוגיות ולמצות הלכה, ולבקר ולהעריך. וכל זה בתור פירוש.

28. שבת פ' ע"ב.
29. ב"מ לח' ע"א.
30. ב"ב כג' ע"א.

פירוש הרשב"ם לפרק: "חזקת הכתים"

ופירוש רש"י למקבילות מש"ם

היקור בחזקת הכתים	פירוש הרשב"ם	פירוש רש"י
1. דף סט' ע"א דה"מ דאמר ליה חברך חברא אית ליה.	ומשני חברך חברא אית ליה ונודע לך שמחיתי ואם היתה לקוחה בידך כדבריך היה לך להוהר בשטרך יותר מג' שנים	ב"ב דף כח' ע"ב. דחברך חברא אית ליה ויאמרו זה לזה והדבר בא לאוניו ואינו יכול לומר אילו שמע- תי הייתי זהיר בראיית זכותי.
2. דף ל' ע"ב דתנן העורר על השדה וחתום עליה בעד	כתובות דף קט' ע"א. העורר על השדה ראובן מערער על שדה שביד שמעון ואומר לוי שמכרה לך גולה ממני. והוא חתום על שטר המכירה שכתב לו לשמעון כשמכרה לו אד- מון אומר יכול הוא שיאמר מה שלא ערערתי בשעת שלקחת מלוי וחתמתי בתוך השטר עד לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונזח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין.	דתנן. ראובן העורר על שדה שמכר שמעון ללוי ואומר ראובן כי שמ- עון גזול ממנו והוא ראובן המעורר חתום עליה בעד באותו שטר מכי- רה שכתב לו שמעון ללוי חתם ראובן ועד אחר עמו. השני לוי גוח לי.
3. דף לא' ע"א א"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן	אמר ליה תלמידו אביי מה לי לש- קר וכו' כלומר על ידי האי מיגו דמה לי לשקר לא יזכה בקרקע שהרי עדים מכחישים את דבריו שאומרים דשל אבותיו דאיך היא, וגם החזקה אינה כלום שהרי אין עמה טענה כי אם טענת שקר וה' לכה כאביי שהרי רבה הודה לו כד' מוכח ואזיל.	קדושין סד' ע"ב. ר' סבר מה לי לשקר דשעת קידושין כאילו באו עדים בדבר זה דמי ועקר ליה לחז- קה דהוה מחזקינן ליה מעיקרא באחי בלא בנים וקיימא לה הך איתתא בחזקת שאינה זקוקה וכו'. וכו'.

כך באקראי, מצאנו בתור יוצא מן הכלל, פסוקים, בפירוש רש"י, וזה רק ברמז, בדיוק קל, ובהטעמה דקה, מן הדקה, כגון: ואשמעינן כ"א דאם מכרו גובה בעל חוב ממנו³¹ וכן דאי חפרה במכוש ראשון קנה³². וכן וגבי בתים אפילו רבנן מודוי כדיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא³³.

לעומתו, הרשב"ם מצטיין בפסקנות ולפי ערך הפרושים, שהניח, עולה בהרבה על סבו, בפסקו הלכות אגב פרושיו. ביחוד, מצטיין, בכללי ההלכות, במחלוקות בתנאים והאמוראים, וביחוסם זה לזה, כגון: אמר ליה תלמידו אביי³⁴ כלומר על ידי האי מיגו דמה לי לשקר לא יזכה בקרקע שהרי עצים וכו' והלכה כאביי שהרי רבה הודה לו כדמוכח ואזיל. כמו-כן עשוי הוא להניח כללים בדרך הכנת הגמרא. כגון: קשיא³⁵. לדין קשיא אמאי אמר שמואל מודי לי אבא וכו'. ופסק ר' חננאל דהלכתא כשמואל בהירא דמית על האחין להביא ראית. וכן פירש נקטינן מרבתי ז"ל כל הירא דאמר בגמרא תיובתא דפלוני תיובתא בטלו דברי מי שהתיובתא עליו. לגמרי. אבל תירא דעלתא בקשיא. כי הם דשמואל לא בטלי דבריו וכו'.

וכן, כשכללי ההלכות סותרים זה את זה, וקשה להכריע ביניהם, או כשנראה לו להכריע, נגד כללי ההלכה המקובלים אצל הראשונים, כגון: והלכתא כרב נחמן שהרי נפסק הדין על פיו³⁶. כד מונה לקמן. וגם: וכן הלכה ואע"ג דפסקינן הלכתא כר"י³⁷.

4. השימוש בר"ח

הרשב"ם, מרבה להשתמש בפסקי הלכותיו של "הרה"ח". כגון: כדאמר רבה לקמן מתאה בפני שנים³⁸. ואין צריך לומר כתובו אלא הכי, הוה עובדא, וכן פסק ר"ח דמחאה בפני שנים. וכן: יהא דשמואל נראה בעיני דלא סמכינן עליה והוא נגד ר"ח³⁹. ולפעמים, מביא את דעתו המנוגדת לדעתו, של הר"ח. כגון: ופירוש ר"ח דלית הלכתא כשמואל⁴⁰. ולי נראה דהלכתא כשמואל. ולעומתו רש"י, בכל המקבילות לפרקנו, אין הוא משתמש כלל בר"ח.

5. סיכום

נדמה לי שסקירה זו, על פירושו ופסקיו של "הרשב"ם" באה להוכיח על דרכו וערכו כאיש ההלכה וכמפרש התלמוד. וגם כאחד מראשוני בעלי התוספות. ואילו, "רש"י" הוא היה הטיפוס האידיאלי, המושלם, שיצרה יהדות התורה והתלמוד בלא כל השפעת חוץ. אישיותו המזהירה, ראויה לשמש מופת ודוגמא ליהדות טהורה. לאור תורתו וצדקתו, נתחנכו דורות רבים בישראל. ולאורו נכין דרכינו אף לעתיד.

31. ב"ב יא' ע"ב.
32. עירובין כה' ע"א.
33. פסחים י' ע"א.
34. ב"ב דף לא' ע"א.
35. ב"ב דף נב'.
36. ב"ב דף ל' ע"ב.
37. ב"ב דף לב' ע"ב.
38. ב"ב דף לט' ע"ב.
39. ב"ב דף נב' ע"ב.
40. ב"ב דף נד' ע"ב.

4. דף ל"א ע"ב
דאיתמר ב'
כתי עדים
המכחישות זו
את זו באחת

המכחישות זו את זו בעדות אחת כגון שנים אומרים פלוני לזה מפלוני-גי מנה ושנים אחרים הכחישום ואמרו לא לזה ממנו כלום שהרי באותו היום שאתם אומרים שלוה ממנו היה עמנו הלווה כל אותו היום ולא לזה משום אדם כלום וב-עדות כזו לא האמינה תורה האח-רונים יותר מן הראשונים אלא בע-דות הזומה כגון שמעידים על הע-דים עצמם עמנו הייתם במקום פלוני ולא ראיתם שלוה.

5. לא' ע"ב.
שנים
אומרים מת
ושנים
אומרים
לא מת.

שנים אומרים מת. אשמ שהלך בע-לה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעלך ושנים אומרים לא מת. א"נ שנים אומרים נתגרשה בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם. ושנים אומרים לא נתגרשה וזקוקה ליבם. א"נ כגון שהיה בעלה קיים ובאין להתירה לאחר הרי זו לא תינשא דאוקי תרי להדי תרי וכו'.

6. לא' ע"ב
דתנן ר'
יהודה אומר
אין מעלין
לכהונה עפ"י
עד אחד

אין מעלין לכהונה להחזיק אדם בכהן לאכול בתרומה ולעבוד עבודה ולישא את כפיו. על פי עד אחד המעידו שהוא כהן כדמפרש ר' אלעזר לקמיה.

7. לב' ע"א
והאמר ר'
חנן דברי הכל
אין ערער
פחות משנים

והאמר רבי יוחנן — לא איתפרש היכא קאי.

8. לב' ע"א
דתניא אין
צריך כאן בהאי
שע בן קרחה
ברייאת שלימה
שיראו שניהן

דתניא אין עדותן מצטרפת אין צריך כאן בהאי מחלוקת דרבי יהו-שע בן קרחה ורבנן אלא כך היא ברייתא שלימה בשילהי זה בורר ומשום גררא דסיפא נקט רישא.

שבועות מזו ע"ב. המכחישות זו את זו שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג זו באה בפני עצ-מה ומעידה בעדות אחרת וכן זו ואע"פ שהאחת פסולה אין לך לפ-סול לא זו ולא זו הואיל ואינך יו-דע איזה מהן פסולה אבל א' מכת זו וא' מכת זו אין נאמנין בעדות אחת דמה נפשך אחד מהן פסול.

כתובות כב' ע"ב. לא תצא. ולקמיה פריך תרי ותרי גינהו.

כתובות כג' ע"ב ר' יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד ואפילו היכא דליכא גומלין וכ"ש הכא. דאיכא למיחש לגומלין. העד אתה עלי ואני עליך.

גיטין ט' ע"א. דרבי יוחנן לא אית-פרש היכא.

גיטין לג' ע"ב. עד שיראו שניהם כאחד את העדות. כר' יהושע בן קרחה דפליג עלה בפרק שני דכ-תובות ובסנהדרין ואמר אפילו בזה אחר זה.

9. לג' ע"א
אמור רבנן
הבא ליפרע.

דאמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים וכו' ואע"פ שיש בידי שטר חוב מחוייבני שבועה.

10. לג' ע"ב.
דההוא גברא
דחטף נסכא
מחבריה אתא
לקמיה דרבי
אמי.

היכי לידיינוה דיינו להאי דינא שאלו היו שנים מעידים אותו שח-טף היינו מחייבין אותו לשלם. ש-אין אדם נאמן לחטוף דבר מיד חב-רו ולומר שלי אני חוטף אא"כ יש לו עדים דהעמד ממון על חזקתו וזה המוחזק בו אין אדם יכול להו-ציאו ממנו בלא ראיה והחוטף ממנו גולן גמור ואי נמי לא היה כאן עד אחד שחטף כי אמר נמי חטפי ועוד ועוד.

11. לו' ע"א
והאמר רז"ל
הגודרות אין
להן חזקה.

הגודרות אין להן חזקה. גודרות צאן וכל דבר המהלך בדרכים וב-שווקים שיכול לומר מעצמו נכנס או אתה הכנסתו לביתך והחזקת בו אינה חזקה ואין יכול לומר לקוח הוא בידי והעבדים מהלכים בהם בכל מקום יתנן דיש להם חזקה.

12. לו' ע"א הנהו
עיזי דאכלו
חושלא

הני עיזי דאכלו חושלא. שעורים קלופים שנכנסו בשדה וראו אותה תבואה השטוחה שם לשמש וקיי-מא לן שן מועדת היא לעולם. וכי הויא ברשות הניזוק נזק שלם מש-למת ועוד.

13. לו' ע"ב כרם
שהוא נטוע
על פחות
מארבע

על פחות מד' אמות שאין בין שורה לשורה אלא ג' אמות אינו כרם. והמביא זרע לשם אינו לוקה משום לא תורע כרמך כלאים (דברים כב') ומותרין באכילה.

כתובות פז' ע"א. אבל מה אעשה דלעולם יורשין משביעין אותה אם מת הוא והיא נפרעת מהם.

שבועות ל"ב ע"ב
נסכא חתיכת כסף אותך לשון הפ-סל נסך חרש (ישעיה מ') חטפי נסכא חתיכת כסף מותך לשון הפ-גזלתי ממני ליפטריה מלהתזירנו שהרי אין כאן שני עדים ומיגו דאי בעי אמר לא חטפתי. כי אמר נמי ידי חטפתי נאמן איכא חד סהדא דחטפה מיניה ואי הוה אמר לא חטפתי היה צריך לישבע להכחיש העד. לישלם שאין כל החוטפין נאמנים לומר שלי גזלתי דא"כ אין לך גולן שמשלם ואפ' יש עדים ועוד.

כתובות פד' ע"ב. הגודרות בהמה דקה על שם גדרות צאן (במדבר לב') אין להן חזקה אין המחזיק בהם יכול לומר לקוחין הן בידי שמא מצאן והכניסן בביתו לפי ש-דרכן להלך בשדות.

ב"מ קט"ז ע"א. חושלא שעורין קלופים לאו מידי הוא דעביד לאו-שולי וכו' שאין אדם משכיר ומש-איל עיזים שלו הילכך יכול לטעון לקוחין הן בידי היכא דאין עדים שאספם מרשותן של בעליהם.

עירובין דף ג' ע"ב. על פחות מד' אמות שאין בין שורה לשורה ד' אמות אינו כרם ומותר לזרוע לשם.

14. לו' ע"ב. אמרי נהרדעי האי מאן דזבין דקלא לחבריה
- קני ליה הלוקח לקרקע משיפולא עד תהומא שוליו (שמות כח) מ" תרגמינן שיפולוהי כלומר כל הקרקע בשולי האילן דהיינו שפת הקרקע עד תהום של קרקע שאע"פ שדקל יחידי הוא ועוד.
15. לח' ע"א. שלוש ארצות לחזקה יהודה וכו'. שלוש ארצות בא"י לחזקה חלוקות זו מזו לענין חזקת שלוש שנים כדמפרש ואזיל.
16. ל"ט ע"א דאמר רבב"ה כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה מ" שום לישנא בישא. אם יחזרו ויאמרו ליה כך אמר פלוני עליך. וטע"מא כדמפרש בערכין. מאי טעמא הברך וכו'.
17. מ' ע"ב. כה"ג דמעשה דפרדס דלקמן דמ" תוך פחד שמפחידין אותו להפסיד הפרדס לגמרי בלא דמים קמזבין ליה אין בלבו למכור לגמרי אלא עד שינצל מן הפחד הכא ודאי כת" בינן מודעא.
18. מא' ע"א. מתניתין. כל חזקה שאין עמה טענה וכו'. כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה בין בחזקת ג' שנים דקרק" עות ובתים ואילנות. בין בחזקת יום אחד כגון הנך דאמרינן לעיל אחזיק להורדי וכו' מיירי וקאמר דצריך לטעון מאיזה כח ועוד.
19. מא' ע"ב. הבא משום ערכין יד' ע"ב. משיפולא. מקום מושב האילן עד תהומו.
20. מב' ע"א. מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים
21. מג' ע"א. האומר לחברו דין ודברים אין לי על שדה זו
22. מג' ע"ב. אמאי שמירה בבעלים היא
23. מד' ע"א. הגוזל ומאכיל את בניו
24. מד' ע"ב. דאמר רבא עשה עבדו אפותיקי

19. מא' ע"ב. הבא משום ערכין יד' ע"ב. משיפולא. מקום מושב האילן עד תהומו.
20. מב' ע"א. מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים
21. מג' ע"א. האומר לחברו דין ודברים אין לי על שדה זו
22. מג' ע"ב. אמאי שמירה בבעלים היא
23. מד' ע"א. הגוזל ומאכיל את בניו
24. מד' ע"ב. דאמר רבא עשה עבדו אפותיקי
- הבא משום ירושה. והוא הדין משום לקיחה אין צריך טענה. אך טענה דלעיל דקתני מתניתין אתה מכרת לי. אתה נתת לי במתנה אין צריך יורש לטעון ועוד.
- מלוה על פה היינו מלוה את חברו בעדים אינו גובה לא מן היורשין וכו' טעמא מפרש בשילהי מכילתין שיעבדא לאו דאורייתא. ומיהו לא קי"ל הכי אלא כדמפרש התם הלכ"תא גובה מן היורשין ולא מן הל"קוחות.
- האומר לחברו שותף ואין לי עסק בה. כלומר לא יהא לי עסק בה ומ"לל אתה שומע אלא הכל יהא שלך אלא שלא הוציא בדבר בפ"י רוש מפיו.
- שמירה בבעלים היא שכל אחד משמר קצת מן השותפות בביתו ועוד.
- דתנן הגוזל והלכך מעיד דלא נוגע בעדותו הוא ומאכיל את בניו. אע"פ שנהגו בניו עצמו.
- אפותיקי. פה תהא קאי.
- ב"כ כג' ע"א. אינו צריך טענה אי"נו צריך לומר אתה מכרת לאבי אלא ראיתי לאבי שהחזיק בה ולא ערער אדם עליו.
- קדושין יג' ע"ב. אינה גובה מן ה"יורשין דשיעבודא לאו דאוריית"תא וכ"ש מן הלוקוחות. אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבדו דכתב ליה כל נמסיי דאית לי אחראין לשטרא דגן.
- כתובות פג' ע"א. האומר לחברו כגון שדה של שותפין ואמר האי לחברו אחד מן הלשונות הללו בין בכתיבה בין באמירה לא אמר כלום דאין כאן לשון מתנה.
- ב"מ פא' ע"א. ואמאי שמירה בבע"לים היא בעליו של הפץ שנגנב ב"מלאכתו של שומר היה שאף הוא משמר וכו'.
- ב"ק קיא ע"ב. הגוזל ומאכיל וה"ניה לפניהם או שהניח לפניהם הג"זילה קיימת. פטורים מלשלם בגמ"רא מפרש טעמא.
- ב"ק י"א ע"ב. אפותיקי. אפה תהא קאי. כלומר מזה יהא לך פרעון ואשמעינן ר"א דאם מכרו גובה בע"ח ממנו.

25. מז' ע"ב.

דאמר
ר' זירא

מגורשת ואינה מגורשת. כגון זרק
לה גט ספק קרוב לה ספק קרוב לו
דבעלה חייב במזונותיה עד דיהב
לה גט ודאי ר' זירא ואיכא למימר
כיון דמגורשת ואינה מגורשת אש-
תו היא וחייב במזונותיה והניח לה
בעל קרקע ועוד.

26. מז' ע"ב.

לקח
מסיקריקון
וחזר ולקח
מבעל בבית
מקהו בטל

לקח מסיקריקון מגולן בכרי הורג
נפשות על עסקי ממון שאומר לו
שא קרקע זו. והניחני ומתנה זו לא
הויא מתנה דאפ' למ"ד תליוהו וכו'.

27. מח' ע"א.

יקריב אותו
מלמד שכופין
אותו

יקריב אותו. קרא יתירא דהא כתיב
לעיל זכר תמים יקריבנו ומצי למכ-
תב יקריבנו אל פתח אהל מועד
לרצונו לפני ה'.

28. מח' ע"א

גט המעושה
בישראל כשר

גם המעושה שכופין אותו לבעל
להוציא אם בישראל הוא כשר ש-
כפוהו ישראל וכגון דאמר רוצה
אני.

29. מח' ע"ב.

תינח דקדיש
בכספא קדיש
בביאה

תינח דקדיש בכספא יכולין חכמים
להפקיע הקדושין דהפקר ב"ד הפ-
קר גבי ממון וכאילו קדשה בגזל
ובחמס דמיא דלא הוו קדושין
ועוד.

30. מח' ע"ב.

והא"ר נהמן
העדים
שאמרו אמנה
היו דבריני

והא"ר נחמן והכא נמי רבה בר בר
חנה קמסהיד עכשיו על השקלתא
מודעא היו דבריני ואמאי נאמן
עדים תחתומין בשטר ואמרו אמנה
היו דבריני לא הלוהו כלום אלא
כתבנו לו ולכשיצטרך ילוה בו ועוד.

31. מט' ע"ב.

דאמר רבא
כל האומר אי
אפשי בתקנת
חכמים

אי אפשי בתקנת חכמים שעשו
להנאתי כגון זאת. דלקמן דמדרבנן
היא שומעין לו דבעל כרחו דאינש
לא יזכוהו חכמים שאם אינו חושש
בטובה שעשו לו חכמים לא ניתן לו
בעל כרחו שלדעתו תקנוה חכמים.

32. מט' ע"ב.

דאמר רב
הונא אומר
רב יכולה
אשה שתאמר

כדרב הונא אמר רב. כלומר מתקנת
מזונות שהבעל נותן לאשה היו ע-
סוקים בבית המדרש והוא נוטל
מלאכת ידיה תחתיהן ועוד.

33. מט' ע"ב.

לקח מן האיש
וחזר ולקח מן
האשה מקחו
בטל

לקח מן האיש. מן הבעל כל קרקע
עות משועבדים לכתובת אשתו וה-
יום ולמחר אם ימות או יגרשנה
תטרוף מלקוחות אם לא תמצא בני
חורין שכן כתב לה כל נכסי אחר-
אין וערכאין לכתובתיך ועוד.

34. נ' ע"א.

דאמר ר' יוסי
בר חנינא
באושא

דאמר ר' יוסי בר חנינא באושא
התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג
ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות
וכדר' יוסי בר חנינא. הבעל מוציא
מיד הלקוחות כמדפרש טעמא בב"ק
דאלמוהו רבנן לשעבודא דבעל
משום איבה ועשאוהו לוקח ראשון.

35. נ' ע"א.

המוכר את
עבדו

שישמשנו למוכר. הראשון אם הכהו
ומת לסוף שני ימים מחמת הכאה
זו ישנו בדין יום או יומיים יעמד
לא יוקם ופטור דאילו מכה לישראל
חברו אם מחמת מכה זו מת אפ' ל-
סוף שנה נהרג כדנפקא לן ועוד.

גטין ע"ז ע"ב. אי אפשי בתקנת
חכמים כגון זו אמילתא אחריתי
אמר רבא. שומעין לו הואיל והת-
קנה לצורכו נעשית יכול לומר
כלום עשו אלא להנאתי אני אי
אפשר בהנאה זו.

כתובות נח' ע"ב. איני ניוונת מ-
שלך ואיני עושה לך כלום אלא
לעצמי.

כתובות צ"ה ע"א. מקחו בטל מש-
מע לגמרי ואפ' בחיי הבעל ובב"ב
מוקמינן לה באחת מאותן שלוש
שדות או ייחדה לה לכתובתה או
כתב לה בתוך הכתובה או שהכ-
ניסה לו שום משלה.

ב"מ לה' ע"א. האשה שמכרה בנכ-
סי מלוג להיות הבעל אוכל פירות
בחיייה וגוף הקרקע יהיה ללוקח
לכשתמות ומתה. בעל מוציא גוף
הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה
בפרק האשה בכתובות תקנת אושא
בגופה של קרקע לאחר מיתה אל-
מא כלוקח וכו'.

ב"ק צ' ע"א. המוכר עבדו עבד
כנעני לאחר ופסק המוכר עם הלוי-
קח על מנת שישמשנו עוד שלוש
שנים יום ראשון ישנו כדין יום או
יומים אם הכהו בתוך ל' יום הללו
ולא מת תחת ידו אלא עמד יום או
יומים חי אינו נהרג דכתיב אך
אם יום וכו'.

36. נ' ע"ב.
רב מרי אמר
בקוטרא
רב זביד אמר
בבית הכסא

רב מרי אמר וכו' כבר פירשנו בלא
יחפור.

דף כג' ע"א ב"ב. בקוטרא עשן
בבית הכסא שעל גבי קרקע ונראה
לעינים שכך היו בתי כסאות שלהן.

37. נא' ע"א.
מי לא תנן
נכסים שיש
להן אחריות

מי לא תנן כו' וקס"ד דאפ' בשטר
מכירה דאמר דקני בלא נתינת
מעות דכיון דכתב לו שטר מכירה
אין יכולין עוד לחזור זה בזה ומעות
חייב לו הלוקח למוכר.

קדושין כו' ע"א. שיש להם אחר-
יות. היינו קרקעות שאחריות כל
אדם הלוח והנושה בחבירו עליהן
לפי שקיימין ועומדין לפיכך נס-
מכין עליהם.

38. נג' ע"ב.
דתניא כיצד
בחוקה נעל
לו מנעלו

כיצד בחוקה אעבד כנעני דתנן
בקדושין שנקנה בחוקה קאי נעל לו
עבד לרבו ששימש העבד לרבו. היא
חוקה וכן כולן אף הציע מצעות
ששמשו הקרקע קנה והנעילו
היינו נעל לו מנעלו דרישא ואגב
שיטפא דהלבישו ועוד.

קדושין כב' ע"ב. התיר לו מנעלו
העבד ללוקח גרדו גראטר"ר בלעו.
הגביהו העבד את הלוקח.

39. נג' ע"ב.
א"ר ירמיהו
ביראה א"ר
יהודה האי...

דשדא ליפתא בי פילי שזרע לפת
בתוך נקעים של קרקע הגר ולא
כיסה עפר ולא עשה כלום כי אם
זריקת הלפת בתוך החריץ לא היא
חוקה. שהרי לא עשה שום תיקון
בקרקע והשלכת זרע בקרקע אינו
מעשה אלא אם כן זרע ואח"כ מ-
כסהו ואע"פ שגדל ועוד.

עירובין כה' ע"א. דשדא ליפתא
אפילא נטע לפת בגומא שמצא ב-
קרקע הגר ולא חפרה הוא דאי ח-
פרה הוא במכוש ראשון קנה.

41. נה' ע"ב.
הנכנס
לבקעה בימות
הגשמים

בימות הגשמים הוא רה"י לטומאה
וספיקה טמא שהרי אין מהלכין בה
בני אדם שלא לקלקל הזריעה הל-
כתי למקום הלז ועוד.

פסהים י' ע"א. בימות הגשמים בניה
בקעה. רשות היחיד לטומאה מפני
שכבר צמח הזרע ואין רשות לכל
אדם ליכנס לה וקי"ל ספק וכו'.

42. נו' ע"ב א"ר
יוסי כשהלך
אבא חלפתא

אבא חלפתא. אבי חלפתא דרבי
יוסי סתם היינו רבי יוסי בן חלפתא.

ב"ק ע' ע"א. חלפתא שם אביו של
רבי יוסי.

43. נו' ע"ב.
תנן השותפין
שנדרו

אסורין ליכנס לחצר. שכל זמן שלא
חלקו את החצר נכנס כל אחד בח-
לק חבירו וקם ליה בלא יחל דב-
רו שהרי נהנה מחבירו שעומד ב-
חצרו דבהעמדה קפדי דאם איתא
דלא קפדי מותר לעמוד בחצר חב-
רו אע"פ שמודר הנאה ועוד.

נדרים מה' ע"ב. השותפין שנדרו
הנאה זה מזה מפרש בגמרא אי
בנדרו אי בהדירו מיירי. אסורים
ליכנס לחצר בחצר של שניהם דכל
אחד אסור בדריסת הרגל של חברו
וקא סבר אין ברירה דאימור האי
לחלק חברו עי"ל והאי לחלק חברו
עי"ל.

44. ס' ע"ב.
דאמר
התקוששו

התקוששו. הסר קש מבין עיניך
תחילה כמו לקושש קש כלומר
קשוט עצמך.

(בשלוש המקבילות בש"ס אין פי-
רוש רש"י) ורק בשמות ה' 12. ל-
קושש קש. לאסוף.

45. ס' ע"ב.
דאמר רבי
יהודה מצר
שהחזיקו

מצר שבין שתי שדות שהחזיקו בו
והכא נמי הרי החזיקו בהך כניסה.

ב"ב כו' ע"ב. דאמר רב יהודה מצר
שהחזיקו בו רבים לעשותו להן
דרך אסור לקלקלו אע"פ שהוא של
יחיד ואנא נמי וכו'.

46. ס' ע"ב. לא
יסוד אדם את
ביתו וכו'

חול או תבן מכהה לבנונו טרכסיד
בגין חזק וטוב ואע"פ שמשחיר
קצת אסור.

שבת פ' ע"ב — לא יסוד. לאחר
חורבן משום אבילות של ירושלים.
תבן וכו'.

47. ס' ע"ב. שאין
גוזרין גזירה
על הציבור

במארה אתם גארים. קבלתם עלי-
כם בגזירת ארור להביא המעשר
אל בית האוצר כדכתיב במלאכי
הביאו את כל המעשר.

ע"ז לו' ע"א. במארה אתם נראים
אתם מקבלין עליכם גזירה בארור
ובקללה ונאסר עליכם. ואח"כ אותי
אתם קובעים גוזלים שאתם נהנים
וכו'.

40. נה' ע"א
ואלו מפסיקין
לפאה הנחל
והשלולית

דתנן דהפסק מחייב להניח פאה
בכל אחת הנחל כנחל איתן אשר
לא יעבד בו ולא יזרע קרקע קשה
מלא צרורות ואבנים שאין ראוי
לזריעה והשלולית קבוצת מי גש-
מים בהכונס צאן ועוד.

ב"ק סא' ע"א. מפסיקין לפאה לה-
ניח פאה מכל אחד ואחד. הנחל
שדה מכאן ושדה מכאן ונחל עמוק
באמצע חייב להניח פאה מכל אחד
ואחד דרך היחיד ארבע אמות שו-
ללין מתקבצין כמו מן השלל של
ביצים וכו'.